

## “DENEYSSEL YARATICILIK PROGRAMI”NIN 4-5 YAŞ ÇOCUKLARININ BİLİŞSEL GELİŞİMİNE OLAN ETKİLERİ

Aysel ÇAĞDAŞ<sup>1</sup> - Fatma Ülkü YILDIZ<sup>2</sup>

### *ABSTRACT*

In this study, the effects of variable of “Program of Experimental Creativeness” is studied on the cognitive development areas of 4-5 aged experimental children groups.

This study is a real experimental model and it was studied in a motive which has a control group which pre-test and last-test.

In order to measure the behaviours of -5 aged children’s cognitive developments, the “Portage Cognitive Development Control Table of Children which are Between 49 and 60 Month” was applied. The averages of pre-test and last-test points of the children of experimental and control groups were tested separately by “t test”. The Level of Importance between these averages were accepted as 0,5.

The conclusions which were gotten after the study were summarized bellow:

1. A meaningful difference was not found between the children of experimental and control groups before the “ Program of Experimental Creativeness”

2. A difference in the cognitive development of the children of experimental group was seen after “The Program of Experimental Creativeness” variable was applied. It has been cleared that, “The Program of Experimental Creativeness” is effective in the developing of positive way of behaving and actions of children.

3. An important difference was not seen between the averages of points of pre-test and last-test of the “Portage Cognitive Development Control Table of Children which are Between 49 and 60 Month” children of control group.

**Key Words:** *Cognitive Development, Pre-school Education, Program of Experimental Creativeness*

---

<sup>1</sup> Yrd. Doç. Dr., Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı

<sup>2</sup> Öğretim Görevlisi, Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilim Dalı

### Problem

Bilişsel Gelişim; zihinsel süreç içinde algılama, hatırlama, akıl yürütme, karar verme ve problem çözme gibi olgulardan meydana gelen değişikliklerin hepsidir(Atkinson ve diğerleri,1999).

Ataç, bilişsel gelişimi belek ve zeka gelişim olarak tanımlamıştır. Zekayı ise; olayların anlam ve ilişkilerinden, sonuçlara varabilme yeteneği olarak ifade etmiştir(Ataç, 1993).

Bilişsel gelişimi benimseyen psikologlardan Piaget (1965); bilişin gelişmesiyle ilgili temel görüşleri şöyle özetlemiştir: Organizmanın yapısı itibariyle, bireyin bir zihinsel kapasitesi vardır. Zihin beyin ve ilgili sinirlerin fonksiyonudur. Zihnin değişme ve kendini yenileme gücüne zeka denir. Bireyin bir de dış dünyası vardır. Dış dünya ile tecrübeler sırasında birey çevresiyle etkili bir şekilde etkileşerek kendi dışındaki bilgileri anlama yeteneğini ve bilme yöntemini geliştirir. Buna bilişin gelişimi ya da bilişsel gelişim denir(Ülgen ve Fidan, 1991).

Bilişsel gelişim; her türlü gelişim alanlarıyla ilişkili ve işbirliği halinde gerçekleşen ve zeka gelişimini de kapsayan önemli bir gelişimdir. Okulöncesi çağ çocukların bir çok bilişsel görevi başarması beklenir. Örneğin; toplumsal ve fiziksel gerçekliğe ilişkin basit kavramları oluşturmayı öğrenme, bir vicdan geliştirme, konuşmayı öğrenme bilişsel görevlerden bazılarıdır. İlk çocuklukta bilişsel gelişimi kolaylaştıran en önemli öğelerden biride programlardır. Bilinçli bir şekilde düzenlenen ve yönetilen okulöncesi kurumlarda, uygun fiziksel ortam, çocukların beden sağlığını güçlendirir. Zengin –uyarıcı öğrenim yaşantıları, çocuğun, bilişsel gelişim süreci içinde olgunlaşmasına yardımcı olur. Uyarıcı bir ortam, çocukta, yeni uyarımların oluşmasını kolaylaştırır(Oğuzkan ve Oral, 1987; Yörükoğlu, 1992). Bu nedenle 4-5 yaş çocuğunun gelişimine uygun, bilişsel yeteneklerini artırıcı, her gelişim alanında güçlü çocuklar yetiştirmek için, zengin çevre uyarıcılarıyla düzenlenen yeni okul öncesi eğitim programlarına ihtiyaç vardır.

Okul öncesi çocuklar çevredeki düzenlilikleri keşfetmeye, insanları ve nesnelere adlar ve kategorilerle sınıflamaya başlarlar. Bu sınıflama becerisi, gelişen bilişsel yetenekleri için bir temel sağlar. Bu gelişim görevi Jean Piaget'in bilişsel gelişim kuramıyla yakından bağlantılıdır. Bu bağlantı dünyada yeni bir okul öncesi program planlanırken Almy, Lavatelli, Weikart, Lawton ve Hooper, Kamii Rita De Vires gibi , bir çok bilim adamı tarafından dikkate alınmış ve okul öncesi programlarına yeni yaklaşımlar kazandırmıştır(Almy, 1979; Hohman ve Weikart, 1995; Lawton ve Hooper, 1978; Boegohod, 1977). 4-5 yaş çocuklarında bilişsel gelişimde çevrenin ne derece etkili olduğunu bilerek ve Piaget'in bilişsel gelişim kuramından da faydalanarak “DeneySEL Yaratıcılık Programı” oluşturulmuştur. “DeneySEL

Yaratıcılık Programında” gerçek anlamayı gerçekleştirmek için gerçek materyallerle, deney, gezi gözlem, gibi okul öncesi kurumlarda az uygulanan fen ve doğa etkinliklerine yer verilmiştir(Zembat ve diğerleri, 1997). Bu yolla çocukların hareketleri doğal olacak ve davranışları daha rahat gözlenebilecektir. “Deneysel Yaratıcılık Programı” sonucunda; 4-5 yaş çocuklarının 5 duyusu ile algılayan, algıladığını ifade edebilen, verilen yönergeleri anlayıp uygulayabilen, nesnelere kıyaslayabilen, eksikliği ya da fazlalığı fark eden, 8 rengi, paraları tanıyan ve isimlendirebilen, sembolleri eşleştirebilen , soruları doğru algılayıp cevaplayabilen, nesnelere uzun kısa, önünde arkasında, yanında, başında, ortada olarak değerlendirebilen davranışlar sergileyecekleri etkinliklere yer verilmiştir.

Araştırma bulguları, 17 yaşına kadar olan zihinsel gelişmenin %50’si 4 yaşına kadar, %30’nun 4 yaşından 8 yaşına kadar ve %20’nin ise 8 yaşından 17 yaşına kadar elde edildiğini ortaya koymaktadır. 18 yaşına kadar gösterilen okul başarısının % 33’ü okulöncesi yıllarında gösterilen başarı ile açıklanabilmektedir(Tekiner, 1997; Fidan,1977) . Bu gerçekler doğrultusunda ilk yıllar bilişsel gelişim açısından iyi değerlendirilmelidir.

Gelişen dünya şartlarında, yeni yetişen insan kaynaklarından daha verimli olarak faydalanmak zorunlu olmuştur. Her şeyin insan için olduğu dünyada insanda birbirine hizmet için varlığını sürdürmektedir. En doğal ve en değerli varlık olan insanın insan yavrusunun eğitimi tesadüflere bırakılmamalıdır.

### **Amaç**

Bu araştırmanın genel amacı; “Deneysel Yaratıcılık Programı” çocukların bilişsel gelişimini etkilemekte midir? Sorusuna cevap aramaktır.

### **Denenceler**

Problemin genel amacına bağlı olarak aşağıdaki denenceler sınıranmıştır.

“Deneysel Yaratıcılık Programı”nın 4-5 yaş çocukların bilişsel gelişimine ilişkin davranışlarına etkisi ile ilgili olarak;

1/Deneme ve kontrol grubunu oluşturan çocukların “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi ” öntest puan puan ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur.

2/Kontrol grubu çocukların “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi ” öntest ve sontest puan ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur.

**3/** Deneme grubunu oluşturan çocukların “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” sontest puan ortalamaları, kontrol grubu çocukların sontest puan ortalamalarından önemli düzeyde yüksektir.

### **Araştırmanın Önemi**

Bu araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulardan özellikle;

1. Okul öncesi eğitim kurumlarının programlarını güncelleştirip, üzerinde düşünme ve tartışma ortamı yaratacağı,
2. Çocukların ve toplumun ihtiyaçlarına cevap veren, aile ve sosyal kurumlarla işbirliği yapan, zengin uyarıcı ortamlarla öğretmeni etkin öğretmen çocuğu da etkin öğrenci yapan, alternatif okul öncesi eğitim programlarının geliştirilmesinde etkin rol oynayacağı,
3. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda geliştirilen önerilerin öğretmenlere rehber olacağı umulmaktadır.

## **YÖNTEM**

### **Araştırma Modeli**

Bu araştırma deneme modelindedir. Araştırmanın genel amacına uygun olarak; araştırmanın bağımsız değişkenlerinin sonuç üzerindeki etkisini test etmek amacıyla , öntest-sontest kontrol gruplu araştırma deseni içinde ele alınmıştır.

### **Evren ve Örneklem**

Araştırmanın evreni, Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Ev Yönetimi Eğitimi Bölümü'ne bağlı Uygulama Anaokulu öğrencileridir.

Araştırma örnekleme alınan 24 çocuk, tesadüfi eleman örnekleme yöntemiyle araştırma örnekleme alınmıştır. Araştırma örnekleme alınan 24 çocuk tesadüfi eleman örnekleme yöntemiyle 12'şer kişilik iki gruba ayrılmıştır. Tesadüfi grup örnekleme yöntemiyle gruplardan birisi deneme grubu, diğeri kontrol grubu olarak belirlenmiştir.

### **Veri Toplanma Araçları**

Araştırmada gerekli bilgileri toplamak için “PORTAGE 49-60 ay Çocukların Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” kullanılmıştır.

### **Erken Çocukluk Eğitim Programı Kontrol Listesi Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi Ölçeği (PORTAGE BGKL)**

PORTAGE 1972 yılından beri dünya üniversitelerinde kullanılmaktadır(<http://ericir.syr.edu/plweb/cgi/fastweb?search>). Türkiye’de kullanımı 1993 yılından beri sürmektedir. Portage Erken Çocukluk Dönemi Eğitim Programı Kontrol Listeleri altı gelişim alanından ve altı yaş bölümünden oluşan 691 maddeden oluşmuştur. Bu araştırmada sadece “49-60 ay Çocukların Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” uygulanmıştır. 4-5 yaş grubuna uygulanan bilişsel gelişim ölçeği toplam 22 maddeden oluşmaktadır. Verilerin toplanmasında kısaltılmış kayıt formu kullanılmıştır. Formda çocuğun davranışları ; çökiyi sergiledi (2), beceriyi yetişkin yardımıyla sergiledi (1), beceriyi sergileyemedi (0) şeklinde derecelendirilmiştir.

### **Deneyisel Yaratıcılık Programının Hazırlanması ve Uygulanması**

“Deneyisel Yaratıcılık Programı”nın hazırlanma aşaması üç adımdan oluşmuştur. İlk adımda literatür taraması yapılmış ve Türkiye’de okul öncesi program uygulamalarında karşılaşılan genel problemler tespit edilmiştir. Genel problemler doğrultusunda ikinci adım olarak ihtiyaç analizi soruları hazırlanmıştır. Konya’da bulunan dört okul öncesi eğitim kurumuna ihtiyaç analizi uygulanarak, değerlendirmesi yapılmıştır. Programı kuramsal bir temele oturtmak amacıyla da üçüncü adım olarak da tekrar bir literatür taraması yapılmıştır.

Programın hazırlanmasında Piaget, Ericson, Vygotsky, Dewey’in görüşlerinden faydalanılmıştır. Dewey çocuklarla ilgili tecrübelerden hareketle programda çeşitli bilgilerin yanında çocukların deneyimlerinden yararlanılması gereği üzerinde durmuştur (Büyükkaragöz, 1997) Dewey, yaratıcılığın eğitimle sağlanabileceğini vurgulamıştır (Sungur, 1997). Piaget ve Bruner öğretme ve öğrenme ortamında daha çok çocuğun kendi buluşuyla öğrenmesini önermişlerdir. Vygotsky’e göre çocuğun öğrenmenin temel çatısını oluşturması için, doğru zamanda destek alması önemlidir (Charlesworth, 1995). Vygotsky, Piaget’ten farklı olarak çocuğun sosyal gelişiminin de önemli olduğunu, çocukların çevresindeki kişilerden ve onların sosyal dünyalarından öğrenmeye başladığını vurgulamıştır. Çocukların kazandıkları kavramların, fikirlerin, olguların, becerilerin kaynağının çevre olduğunu savunmuştur (Senemoğlu, 1997).

Hedef ve hedef davranışların oluşmasında Bloom’un hedefler taksonomisi üzerinde çalışılmıştır. Her hafta için bir ünite belirlenmiş bu ünite doğrultusunda bir düzenleme gerçekleştirilmiştir.

1.gün: Bilişsel hedefler seçilmiştir. Bu hedefler gerçekleştirilirken; etkinlikler eğitim teknolojilerinin ürünlerinden yararlanılmıştır (televizyon, tepegöz, slayt vb gibi). Uygulamada çocuklara sorular sorulmuştur. Çocuk-

ların yanlış cevaplarının onların düşüncesinin ip uçlarını temsil edeceği ve yararlı öğrenme yaşantıları yaratmada kullanılabilineceği düşüncesiyle çocukların yanlış cevaplarına dikkat edilmiştir.

2.gün:Bilişsel hedefler seçilmiştir. Çocuklara kavram geliştirici oyuncaklar sunulmuştur. Çünkü benzerlikler ve farklılıklar çocuğun öğrenme stratejisini uyarır. Böylece çocuğun kendi bilişsel stratejisini bulmasına yardımcı olmaya çalışılmıştır.

3. gün:Duyuşsal alan hedeflerine yer verilmiştir. Geziler ve fırsat eğitimlerine yer verilmiştir. Çünkü; içsel geribildirimle denemeye ve yaşamaya uygun olan öğrenme etkinlikleri oluşturulmaya çalışılmıştır. İçsel geribildirim çocukların kendi başlarına nasıl öğreneceklerini öğrenmeleri açısından önemlidir (Gander and Gardner, 1995; Bacanlı, 1999).

4. gün: Duyuşsal alan hedeflerine ve üniteyle ilgili deneylere yer verilmiştir. İçsel geribildirim yanında, tersine çevirmeli ortamlar yaratılmıştır. Böylece çocuklar üzerinde işlem yaptıkları malzemenin geçirdiği değişiklikleri öğrenmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Çocuklara yanlışlıklar yaptıklarında sonuçlarını yaşama olanağı verilmiştir.

5. gün: Devinişsel alan hedeflerine yer verilmiştir. Çocuklar sabah üniteye uygun olmak üzere, iraksak düşünceyi geliştiren açık uçlu materyallerle tek başlarına yaratıcı bir ürün oluşturmalarına fırsat verilmiştir. Çocuklara bireysel olarak planlama ve örgütleme fırsatı verilmeye özen gösterilmiştir.

Çocuklar öğlenden sonra grupla yaratıcı bir etkinlik yapmak üzere yönlendirilmiştir. Çocuklara grupla planlama ve örgütleme fırsatı verilmiştir. Bu planlamada gün ve saat sınırı yoktur. Böylece grup çalışmaları yoluyla çocukların zorunlu işbirliği sağlanacaktır ve çocuklar grupla bir oyna girdiklerinde pek çok çatışmayla karşılaşır. Gander ve Gardner(1995) çatışmaların çocukların bilişsel becerilerini geliştirdiğini vurgulamaktadırlar.

“DeneySEL Yaratıcılık Programı”nın hazırlanmasının her aşamasında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi Program Geliştirme Anabilim dalı ve Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Eğitimi, Okul Öncesi Bölümü öğretim üyelerinin görüşleri alınmıştır.

Hazırlanan DeneySEL Yaratıcılık Programı iki hafta süreyle haftada iki gün ikişer saat toplam sekiz saatlik bir süre içinde öğretmenlere tanıtılmış ve uygulanmasına ilişkin gerekli ön bilgiler verilmiştir. DeneySEL Yaratıcılık Programı, haftanın beş günü, sekiz hafta süreyle araştırmacılar ve deneme grubu öğretmenleri tarafından uygulanmıştır.

### Verilerin Toplanması ve Analizi

Ölçek Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Ev yönetimi Eğitimi bölümüne bağlı Uygulama Anaokulu 4-5 yaş grubuna, grup öğretmenleri tarafından uygulanmıştır. Öntest uygulamalarından önce; öğretmenlerin gözlem hakkında gerekli bilgilerinin olduğu varsayılmış ancak iki hafta süreyle “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” öğretmenlere tanıtılarak nasıl kullanılacağı hakkında gerekli açıklamalar yapılmıştır. Deneme öncesi öntest için öğretmenlere dört hafta, deneme sonrası dört hafta olmak üzere toplam sekiz hafta süre verilmiştir. Bu sürenin uzun tutulmasında amaç, sonuçların ortamdan etkilenmesini engellemektir. Ölçeklerin her çocuğa benzer sürelerde ve benzer saatlerde uygulanmasına dikkat edilmiştir.

İlk aşamada “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” doğrultusunda değerlendirme çalışmaları yapılmıştır. Ölçeklerin değerlendirme çalışmalarında, önce iki öğretmenin her bir çocuk için her bir maddeye birbirinden bağımsız olarak verdikleri puanları karşılaştırarak ortalamaları alınmıştır. “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” de bulunan maddelerin puanları toplanarak, her çocuk için ayrı ayrı toplam puanları elde edilmiştir. Önce deneme ve kontrol grubu çocukların “Deneysel Yaratıcılık Programı” öncesi deneme ve kontrol grubu “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” öntest puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Böylece gruplar arasında farklılaşmanın olup olmadığı test edilmiştir. “Deneysel Yaratıcılık Programı” uygulanmayan kontrol grubu çocukların geçen eğitim süresince bilişsel gelişimlerine etki eden davranışlarında bir farklılaşmanın olup olmadığı test edilmiştir. Bu amaçla kontrol grubu çocukların bilişsel gelişim öntest ve sontest puan ortalamaları karşılaştırılmıştır. Daha sonra “Deneysel Yaratıcılık Programı” değişkeninin, deneme grubu çocukların ; bilişsel gelişimlerine etki edip etmediğini test etmek amacıyla, deneme ve kontrol grubu çocukların sontest puan ortalamaları karşılaştırılmıştır.

Bu araştırmanın bağımsız değişkeni “Deneysel Yaratıcılık Programı”dır. Bağımlı değişkenleri ise çocukların, bilişsel gelişimlerine ilişkin davranışlarıdır. Verilerin istatistiksel analizi, bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini ortaya koyacak bir desen içinde ele alınmıştır.

“Deneysel Yaratıcılık Programı” deneme grubu çocukların, bilişsel gelişimleri ile ilgili davranışlarını etkileyip etkilemediğini test etmek için deneme ve kontrol grubu çocuklara uygulanan “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” öntest, sontest ortalamaları arasında farklılaşmanın olup olmadığı t testi ile sınanmıştır. Verilerin analizinde önem düzeyi .05 olarak benimsenmiştir.

## Bulgular

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular aşağıda belirtilmiştir.

1/Deneme ve kontrol grubunu oluşturan çocukların Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” öntest puan ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur.

**Tablo –1: Deneme Ve Kontrol Grubunu Oluşturan Çocukların “Portage BGKL” Öntest Puanı, n,  $\bar{x}$ , ss, ve t, Değerleri**

Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	t değeri	Önemlilik düzeyi
Deneme	12	36,75	3,13	0,05	p>.05
Kontrol	12	36,67	5,19		Önemsiz

Tt:2.074

sd:22

Tablo 1 incelendiğinde deneme grubu çocukların “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” öntest puan ortalamalarının 36,75 kontrol grubunun çocukların “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” puan ortalamalarının 36,67 olduğu görülmektedir. Bu bulgu deneme ve kontrol grubu çocuklar arasında bilişsel gelişim açısından bir farkın olmadığını göstermektedir.

2/Kontrol grubu çocukların “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” öntest ve sontest puan ortalamaları arasında önemli bir fark yoktur, denencesi değerlendirilmiştir.

**Tablo –2: Kontrol Grubu Çocukların “Portage BGKL” Öntest-Sontest Puanı n,  $\bar{x}$ , s, ve t Değerleri**

Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	T değeri	Önemlilik düzeyi
Öntest	12	36,67	5,19	0,52	p>.05
Sontest	12	33,87	8,25		Önemsiz

Tt:2.074

sd:22

Kontrol grubu çocukların, “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” öntest-sontest puan ortalamaları arasında önemli bir farkın olmadığı gözlenmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde; kontrol grubu çocukların “ Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi ” öntest-son test puan ortalamaları arasında önemli bir farkın olmadığı gözlenmektedir. Oysa kontrol grubu çocukları da bir okul öncesi eğitim programı almışlardır.



Widlake(1973) anaokullarının zihin gelişimi üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Okul öncesi eğitim programlarına devam eden ve etmeyen çocuklar; genel yetenek ve resimli okuma becerileri yönünden karşılaştırılmıştır. Anaokuluna devam eden çocukların sosyal becerileri yönünden anlamlı düzeyde bir gelişme gösterdiklerini gözlemlemiş ancak aynı gelişmeyi diğer gelişim alanlarında gözlemleyememiştir.

Lawton ve Hooper “Piaget’ci programların tamamlanmış bulunan değerlendirme çalışmalarında hem deney grubunda, hem de kontrol grubu olarak kullanılan daha geleneksel okul öncesi programlarda eşit düzeyde zihinsel büyüme olduğunu gösterme eğiliminde olduğunu ayrıca, okul öncesi dönemde bilişsel gelişime yönelik hazırlanan programlara ilişkin değerlendirmelerin sınırlı olduğunu” belirtmişlerdir(Gander ve Gandener, 1995). Yapılan bir çok araştırma tablo 2’de gördüğümüz bu sonucu destekler niteliktedir.

Fişek ve Yıldırım(1983) “4-7 yaşlar arasında her ne kadar tümünden gelim ve tüme varım için gerekli olan genel anlatımlar kazanırsa da çocuk tarafından varılan sonuçların yanlış olma eğiliminde olduğu görüşündedir. Çünkü her ne kadar kavram oluşturma yeteneğinde ve mantıksal ilişkilerin eşgüdümleşmesinde ilerlemeler görülse de düşünme hala çok koşulludur” görüşündedirler. Bu koşullu oluşum yanlışların oluşmasına neden olabilmektedir.

Yukarda ki bilgiler; 4-6 yaşın genel özellikleri nedeniyle fazla değişmeyeceğini vurgulamaktadır.

Bilişsel gelişim grafiğinin sürekli yukarıya doğru ilerleyebilmesi için, düzenli, planlı ve sürekli bir kavram geliştirici programın uygulanması gerektiğini savunan görüşlerde vardır(Evans, 1971; Cicirely, 1969; Metin, 1962).

Davis ve arkadaşları(1986) okul öncesi çocuklarda görerek yapma sadece görme ve yalnızca söze dayalı olarak yapılan faaliyetlerin sonradan ne kadar hatırlandığını araştırmışlardır. Göz ve motor işbirliğine dayalı çalışmaların daha kalıcı olduğunu gözlemlemişlerdir.

Shen(1985) okulöncesi çocuklarda görsel ve işitsel belleğin korunması ile ilgili araştırmasında, görsel ve işitsel belleğin yaşla birlikte geliştiğini özellikle görsel belleğin işitsel bellekten daha üstün olduğunu vurgulamıştır.

**3/** Deneme grubu oluşturan çocuklarını “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” sontest puan ortalamaları, kontrol grubu çocukların sontest puan ortalamalarından önemli düzeyde yüksektir.

**Tablo –3: Deneme ve Kontrol Grubunu Oluşturan Çocukların “Portage BGKL” Sontest Puanı, n,  $\bar{x}$ , ss, ve t, Değerleri**

Gruplar	n	$\bar{x}$	ss	t değeri	Önemlilik düzeyi
Deneme	12	39,63	3,70	2,40	p<.05
Kontrol	12	33,87	7,42		Önemli

**Tt:2.074**  
**sd:22**

Tablo 3 incelendiğinde deneme grubu çocuklarının “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” sontest puan ortalamalarının 39,63 , kontrol grubu çocuklarının “Portage Bilişsel Gelişim Kontrol Listesi” sontest puan ortalamalarından 33,87 olduğu görülmektedir.

Yukarda belirtilen bulgularda görüldüğü gibi deneme grubu çocukların bilişsel gelişimle ilgili davranışlarının sontest puan ortalamalarının kontrol grubu çocukların sontest puan ortalamalarından önemli ölçüde yüksek olduğu anlaşılmaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak “DeneySEL Yaratıcılık Programı”nın deneme grubu çocukların bilişsel gelişimlerine yönelik davranışlarında artma sağlamada etkili olduğu söylenebilir.

Heber ve Garber (1971), anaokuluna giden çocuklar ve psiko-sosyal yönden yoksun çevrenin çocuklarına yeni bir okulöncesi eğitim programı hazırlamışlardır. Bu programın uygulandığı çocukların bilişsel gelişim, dil ve diğer öğrenme fonksiyonlarında önemli bir ilerleme kaydettiklerini gözlemişlerdir(Brown, 1976).

Horgan ve Douglas (1995) Almanya ve İrlanda da aynı çevresel şartlarda bulunan okullarda erken çocukluk eğitim çalışmalarını karşılaştırmışlardır. Araştırmalarında İrlandalı çocukların daha formal eğitim gördükleri, Almanya da ise formal eğitimin okul öncesi eğitimden sonraya bırakıldığını belirtmişlerdir. Almanya'da bulunan okullardaki çocukların bilişsel gelişim yönünden daha hızlı bir ilerleme kaydettiklerini gözlemişlerdir. Bunu da Almanya da uygulanan özgür ve çocuğun planlamasına bırakılan eğitime bağlamışlardır.

Mangır ve Çağatay(1987) yaptıkları araştırmada, görsel algılama alanlarında anaokulu eğitiminin yararlı olup olmadığını ve görsel algılamanın cinsiyete etkisini araştırmışlardır. Araştırmanın sonucu elde edilen bulgular; anaokuluna devam eden çocukların görsel algılama alanlarında anaokuluna devam etmeyenlere göre daha başarılı olduklarını ve görsel algılamada cinsiyetin önemli olmadığını ortaya koymaktadır. Bu sonuca göre anaokullarına giden çocukların daha zengin bir çevreyle ilişkide bulduklarının etkisine bağlamak mümkündür.

Berkman(1995) anaokuluna devam eden 40-69 aylık çocukların kavram gelişimlerinde, kavram eğitiminin etkisini incelemek amacıyla bir araştırma yapmıştır. Bu çalışmada mevcut program yanı sıra, anaokuluna devam eden 40-69 aylık çocuklara kavramlarla ilgili bilgiler kazandırmak amacıyla yoğun kavram eğitimi verilmiştir. Araştırmanın sonucunda yoğun kavram eğitimi, çocukların eski bilgilerinin üzerine yeni bilgiler inşa ederek, yeni bilgiler ve kavramlar kazanmalarında etkili olduğunu gözlemlemiştir.

Kağıtçıbaşı ve arkadaşları, 1982-1986 yılında “Erken Destek Projesi” ve “Takip Araştırması Projesi”ni gerçekleştirmişlerdir. Programın amacı 3-5 yaş çocuğuna sağlanan desteğin, onun çok yönlü gelişimine etkisini saptamaktır. Zihinsel gelişime katkı sağlamak amacıyla bir de ZEP eğitim programı uygulanmıştır. Araştırma sonucunda yapılan bütün karşılaştırmalar, eğitici bir okul öncesi ortamın çocuğun gerek sosyal, gerekse bilişsel gelişimi için yoksun ev ortamından çok üstün olduğunu göstermiştir(1993).

Yılmaz (1995) okulöncesi çağda High/Scope ile eğitim alan çocukların, ilkokul birinci sınıftaki durumlarını incelemiştir. Veli anketlerinden elde edilen bulgulardan; çocukların, okula alışma, okuma yazmayı öğrenme gibi etkinliklerde daha başarılı oldukları gözlenmiştir.

Ürkün(1992) Okulöncesi dönemde 4-5 yaş çocuklarına uygulanan matematiksel kavramlara dayalı destekleyici eğitim modelinin yaş ve cinsiyete göre etkisi incelenmiştir. Araştırma çocuk yuvasına giden 40 çocuk üzerinde denenmiştir. Sonuçta; bu programın eğitimini alan çocukların, genel başarı düzeyleri, sistematik düşünme yeteneklerini geliştirdiği, cesaret ve güven duygularını artırdığı gözlenmiştir.

Bu çalışmadan “Deneysel Yaratıcılık Programı”nın uygulanması ile elde edilen bulgular, diğer okulöncesi eğitim programları ve mevcut programların desteklenmesiyle yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bulgularla tutarlılık göstermektedir. Gerek başlı başına hazırlanan okul öncesi eğitim programları, gerekse var olan programı desteklemek amacıyla hazırlanan okul öncesi eğitim programlarının gelişmeyi olumlu etkilediği görülmektedir. Ancak bu programların ortak özelliği ; çocukların gelişim özellikleri, bireysel ayrıcalıkları, ilgi ve ihtiyaçlarına göre zengin uyarıcı çevre ortamlarıyla hazırlanan değişik okul öncesi eğitim programları olduğudur.

## SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları “Deneysel Yaratıcılık Programı” uygulanan 4-5 yaş deneme grubu çocukların bilişsel gelişimine ilişkin davranışlarının olumlu yönde değişmesinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

1-Mevcut okul öncesi eğitim programları, öğretmenlerden de görüş alınarak yeniden gözden geçirilip değerlendirilmelidir.

2-Özellikle bilişsel gelişimle ilgili çelişkili görüşleri daha iyi bir zemine oturtmak için, M·E·B, Üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel sektörle işbirliği sağlanmalıdır.

3-Öğretmenler okul öncesi eğitim programları hazırlamadan önce bölgesel ihtiyaç analizi yapılmalıdır. Her yörenin, her sınıfın kendine özgü ihtiyaçları vardır. Bu sonuçlar değerlendirilmelidir. Gönüllü öğretmenler hizmet içi eğitimden geçirilmelidir.

4- Bu araştırmadan elde edilen sonuçlardan bir genellemeye gidebilmek için farklı evrenden alınan örneklem grupları ile benzer araştırmalar yapılmalıdır. “Deneysel Yaratıcılık Programı”nın çocukların diğer gelişimlerine olan etkileri araştırılabilir.

## KAYNAKÇA

- Almy, Millie.(1979) “The Impact of Piaget on Early Childhood Education”. *The Impact of Piagetian Theory*, ed. F. B. Murray. Baltimore: University Park Press.
- Atkinson, Rita., Richard Atkinson, Edward Smith, Darryl. Bem., Susan Nolen,(1999) *Psikolojiye Giriş*.(Çeviren:Yavuz Alogan)Ankara: Arkadaş Yayınevi,
- Ataç, Füsün.(1991) *İnsan Yaşamında Psikolojik Gelişim* İstanbul:Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş.,
- Bacanlı, Hasan.(1999) *Duyuşsal Davranış Eğitimi*, Ankara: Nobel Dağıtım Ltd.Şti.
- Berkman, Berrin (1995) *Anaokuluna Devam Eden 40-69 Aylık Çocukların Kavram Gelişimlerinde, Kavram Eğitiminin Etkisinin İncelenmesi*(Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara : Hacettepe Üniversitesi.
- Brown, Roy I.(1976) *Psychology and Education of Slow learner*. Published by Routledge & K. Paul, London.
- Brown, Margot; Oke, Festus E.; Brown.(1982) *Curriculum And Instruction: An Introduction To Methods Of Teaching*, Mc Millan, Nigeria Hong Kong.

- Boegehold, D, Betty, Herriet K., Cuffano, William H., Hooks. Gardon,J, Klopff.(1977) *Education Before Five Street Collage of Education*, (Çeviren: Ayla Oktay).
- Büyükkaragöz, Savaş.(1997) ”Okulöncesi Eğitim Programlarında Yeni Yaklaşım: Proje ve Türkiye’deki Uygulamalar,” *10.Ya-pa Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılma-sı Semineri*. (Ankara,22-25 Mayıs 1995). İstanbul: Ya-pa Yayın Pazarlama Ltd. Şti.,
- Charlesworth, Rosalind. (1995). *Understanding Child Development* New York, Delmar Publishers.
- Cicirelli, Victor. (1969) *The Impact of Head Start: An Evaluation of Head Start on Children's Cognitive and Affective Development*. Athens, Ohio: Westinghouse Learning Corporation,
- Dereobalı, Nilay(1994) *Anaokuluna Devam Eden 48 aylık Çocukların Algısal Becerileri-nin Geliştirilmesine Yönelik Hazırlanan Programların Dil Gelişimi Yönünden İncelenmesi*(Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi) Hacettepe Üniversitesi, Ankara.,
- Fidan, N. (1977) *Eğitimde Yeni Kavramlar ve İlkeler*.Ankara:Tekışık Matbaası..
- Fişek, Güler.O. ve Serap Yıldırım. (1983) *Çocuk Gelişimi*, İstanbul: Milli Eğitim Devlet Yayınları, Milli Eğitim Basımevi.
- Gander, Mary. J., Harry. W, Gardner. (1995) *Çocuk ve Ergen Gelişimi*.(Çeviren: Bekir Onur, Ali Dönmez, Nermin Çelen)Ankara:İmge Kitabevi Yayıncılık Paz. San. Ve Tic. Ltd. Şti..
- (<http://ericir.syr.edu/plweb-cgi/fastweb?search>).
- Hohman, Mary., David Weikart. (1995) *Active Learning Practices For Pre-school and Child Care Program Educating Young Children*, High/Scope Press, Michigan, U.S.A.
- Horgan, M and F, Douglas.( 1995). *Early Years Education in Germany and Ireland - A Study of Provision and Curricular Implementation in Two Unique Environments*. International Journal of Early Years Education. 3 (3), : 51 – 67. Autumn
- Jersild, Arthur.(1979) *Çocuk Psikolojisi* (Çeviren:Gülseren Günce) Ankara:”S” yayınları.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. Sevda Berkman., Diare Sunar(1993) *Başarı Ailede Başlar*, İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Lawton, J. T., and F, H, Hooper. (1978) *Piagetian Theory and Early Childhood Education*. Alternatives to Piaget-Critical Essays on the Theory, ed L.S. Siegel & C.J. Brainerd. New York : Academic Press.
- Lewis, C. (1977) *The Montessori Method in Education Before Five* Edited by Boegehold D, Betty, Cuffaro, K.Harriet, Hooks H. William, Klopff J. Gordon. Bank Street College of Education.

- Oğuzkan, Şükran, Güler Oral.(1987) *Okulöncesi Eğitim*(İkinci Baskı) İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Devlet Kitapları. Milli Eğitim Basımevi,
- Roopnarine, Jaipaul L. and Johnson, J.E.( 1993) *Approaches To Early Childhood Education*. New York: Merrill / Macmillan.
- Piaget, Jean.(1965) *The Child Conception of The World*. Totowa: N.J.
- Senemoğlu, Nuray(1997) *Gelişim Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya*, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü.
- Shen, D.(1985) *A Study On The Visual And Auditory Memory Of Preschool Children*. Information On Psychological Sciences, 2: 14-19..
- Sungur, Nuray.(1997) *Yaratıcı Düşünce*. İstanbul: Evrim Yayınevi,.
- Tekiner, Ö.(1997) *Okulöncesi Eğitiminde Yeni Yaklaşımlar*. Okulöncesi Eğitim Sempozyumu (30-31 Mayıs 1996, Ankara)Ankara:Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Ürkün, Memnune,(1992) *Okulöncesi Dönemde 4-5 yaşlardaki Çocuklara Uygulanan Matematiksel Kavramlara Dayalı Destekleyici Eğitim Modelinin yaş ve Cinsiyete Göre Etkisinin İncelenmesi*(Yayınlanmamış uzmanlık tezi). Ankara, Hacettepe Üniversitesi.
- Widlake P.(1973) *Some Effects Of Preschool Education Review*, 25, 124-130
- Yılmaz, Tamer. *Okulöncesinde Yetenek Eğitimi*, İzmir: Bilim Yayınları, 1990.
- Yılmaz, Esra, (1995) *Okulöncesi Dönemde High/Scope Eğitimi Alan Çocukların, İlkokul I. Sınıftaki Okul Durumlarının İlkokul Program Amaçları ve Sınıf Öğretmeninin Görüşleri Işığında Araştırılması*(Yayınlanmamış uzmanlık tezi) İstanbul: Marmara Üniversitesi
- Yörükoğlu, Atalay.(1992) *Çocuk Ruh Sağlığı. Çocuğun Kişilik Gelişimi, Yetiştirilmesi ve Ruhsal Sorunları* (17. Baskı). İstanbul :Özgür Yayın Dağıtım.
- Zembat, Rengin. Y, Güven. A, Önder. F, Leyla. *İstanbul da ki Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Programlarla İlgili Bir Durum Tespiti Araştırması* (1997) 10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri,(22-25 Mayıs 1995)İstanbul: Ya-Pa Yayın Pazarlama San. Ve Tic. A.Ş..